

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gairės

Rekomendacinio pobūdžio metodinė priemonė, parengta įgyvendinant Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis finansuojamą projektą "Viešųjų pirkimų efektyvumo didinimas metodinėmis priemonėmis", projekto Nr. 10.1.2-ESFA-V-916-01-0004V3(2018-02-13)

TURINYS

Įvadas **3** / Pirkimo planavimas **4** / Principai **6** / Lyginamieji svoriai **7** / Formulės **9** / Ekspertai **12** / Pasiūlymų vertinimo kriterijai **13** / Kainos / Sąnaudų ir kokybės santykio kriterijus **14** / Svarbu **18** / Pasiūlymų vertinimas **19** / Dažniausiai pasitaikančios klaidos **20** / Sąnaudų kriterijus **21** / Kainos kriterijus **24** / Sutarties vykdymas **24** / Naudinga informacija **26**

SANTRUMPOS

CVP IS – Centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema / **EK** – Europos Komisija / **ES** – Europos Sąjunga / **ESTT** – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas / **LR** – Lietuvos Respublika / **PI** – Lietuvos Respublikos pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų įstatymas / **VPI** – Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas / **VPT** – Viešųjų pirkimų tarnyba / **ŽVP** – Žalieji viešieji pirkimai / **IT** – Informacinės technologijos

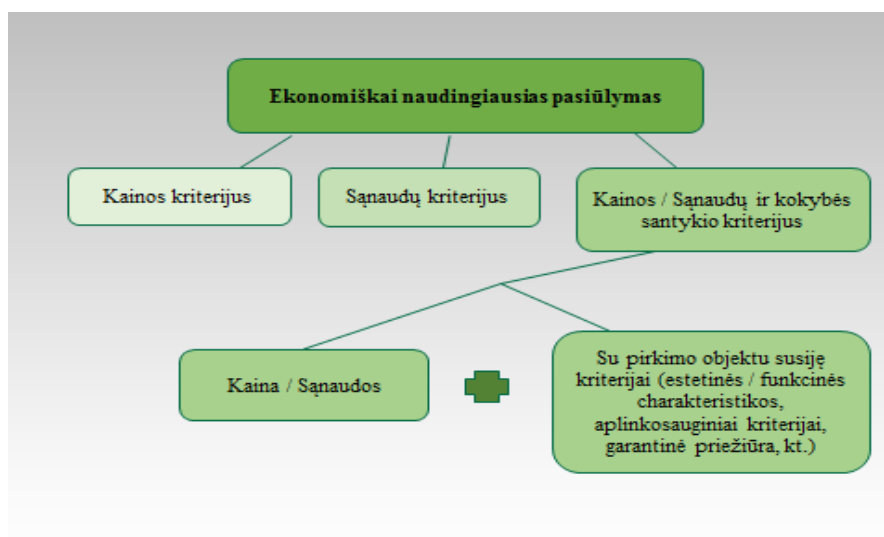
IVADAS

Lietuvos pirkimų praktikoje daugiausiai vyrauja mažiausios kainos pasiūlymų vertinimo kriterijus, kurį taikant ne visuomet pavyksta įsigyti kokybiškas prekes, paslaugas ar darbus ir užtikrinti efektyvų lėšų panaudojimą. Siekiant paskatinti perkančiąsias organizacijas ir perkančiuosius subjektus (toliau kartu – pirkimo vykdytojus) pirkti ekonomiškai ir kokybiškas prekes, paslaugas ar darbus, labiausiai atitinkančius jų poreikius, ES Direktyvose 2014/24/ES ir 2014/25/ES buvo numatytos tam tikros priemonės, kurios įtrauktos ir į VPĮ bei PĮ, įsigaliojusių nuo 2017 m. liepos 1 d., reglamentavimą. Tikimasi, kad tai pagerins pirkimų rezultatus, skatins konkurencingą, inovacijomis pagrįstą ekonomiką ir jos augimą, taip pat naujas darbo vietas, socialinę integraciją ir ŽVP vykdymą.

Atsižvelgiant į pasikeitusį reglamentavimą, VPT parengė rekomendacinio pobūdžio dokumentą –

Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gaires (toliau – gairės), kurių pagrindinis tikslas – naudingas, patogus ir praktiškas įrankis, skirtas pirkimo vykdytojams, pasirenkant tinkamiausią pasiūlymų vertinimo kriterijų.

VPĮ (55 ir 56 straipsniai) ir PĮ (64 ir 65 straipsniai) įtvirtinta nauja pasiūlymų vertinimo kriterijų terminologija, t. y. siekiant pakeisti principinį požiūrį į pasiūlymų vertinimo kriterijų taikymą, nustatyta, kad pirkimo vykdytojas, pasirinkdamas pasiūlymų vertinimo kriterijų, visada turi siekti ekonomiškai naudingiausio sprendimo, todėl *visais atvejais renka ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą* vertindamas pagal **kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų** (ankstesnėje VPĮ redakcijoje buvęs ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus), **kainos kriterijų** (buvęs mažiausios kainos vertinimo kriterijus) arba **sąnaudų kriterijų** (naujas kriterijus).

Pasiūlymų vertinimo kriterijų reglamentavimas nuo 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojusiuose VPĮ ir PĮ yra identiškas tarptautinės vertės ir supaprastintų pirkimų atveju. Mažos vertės pirkimų atveju

komunalinio sektoriaus perkantieji subjektai turi pasitvirtinti mažos vertės viešųjų pirkimų taisykles, taigi, ir vertinimo tvarką nustato patys, tuo tarpu klasikinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų atveju – tvarką

nustato VPT Mažos vertės pirkimų tvarkos apraše (toliau – Aprašas).

Pagal Aprašo nuostatas, atlikdama mažos vertės pirkimus klasikinio sektoriaus perkančioji organizacija ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą išrenka vadovaudamasi VPĮ 55 straipsnio 1 dalyje ir 3–9 dalyse nustatytais reikalavimais, tai reiškia, kad taikoma tokia pati pasiūlymų vertinimo tvarka, kaip ir supaprastintų ir tarptautinės vertės pirkimų atveju. Tačiau atliekant mažos vertės pirkimus (tiek klasikinio sektoriaus perkančiosioms organizacijoms, tiek komunalinio sektoriaus perkantiesiems subjektams) netaikoma VPĮ 55 straipsnio 2 dalis ir PĮ 64 straipsnio 2 dalis, kurioje nurodoma, kad *pirkimų, kuriuos atliekant ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas išrenkamas tik pagal kainą, vertė kiekvienais kalendoriniais metais negali sudaryti daugiau kaip 70 procentų bendros pirkimų vykdytojo pirkimų vertės, į kurią neįskaičiuojama mažos vertės pirkimų ir pagal VPĮ 72 straipsnio 3 dalį (PĮ 80 straipsnio 2 dalį) atliktų pirkimų vertė.*

PIRKIMO PLANAVIMAS

Vienas svarbiausių pirkimo etapų yra planavimas. Todėl toliau aptarsime keturis pagrindinius žingsnius, kurie turėtų būti atlikti ruošiantis pirkimui. Pirkimo planavimo žingsnių skaičius ir seka, atsižvelgiant į konkrečioje situacijoje susiklosčiusias aplinkybes, gali kisti.

1 žingsnis. Tinkamai įvertinti savo poreikius, nustatyti tikslus reikalavimus: kas yra perkama ir kodėl, kokios perkamo objekto charakteristikos yra būtinos, o kokios – neprivalomos, kokio rezultato yra siekiama, ar būtina pirkti šias prekes, paslaugas ar darbus, ar įvertintos galimybės kitais būdais patenkinti nustatytus poreikius.

Taigi mažos vertės pirkimų vertės yra neįtraukiamos skaičiuojant, kiek procentų pirkimų vykdytojas įvykdė ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą išrinkdamas tik pagal kainos kriterijų.

Tuo tarpu atliekant supaprastintus ir tarptautinės vertės pirkimus, kaip jau minėta, yra nustatytas tam tikras procentas, kiek maksimaliai pirkimų gali būti atliekama naudojant tik kainos kriterijų, t. y. tiek komunalinio, tiek klasikinio sektoriaus organizacijos daugiausia 70 procentų visų pirkimų (neįtraukiant mažos vertės ir VPĮ 72 straipsnio 3 dalies ir PĮ 80 straipsnio 2 dalies) gali vykdyti naudodamos tik kainos kriterijų.

Šiose gairėse apžvelgiami visi minėti pasiūlymo vertinimo kriterijai, taip pat labai svarbus, tačiau dažnai nepelnytai užmirštas, pirkimo planavimo etapas, pateikiamos rekomendacijos dėl lyginamųjų svorių nustatymo, nagrinėjama, kaip pasiūlymų vertinimas turi sietis su sutarties vykdymo etapu.

Pavyzdžiui, apsvairstyti, galbūt naudingiau tai, ką ketinama pirkti, būtų įsigyti pasirenkant išperkamąją nuomą ar nuomojantis.

2 žingsnis. Atlikti rinkos analizę, *pavyzdžiui*: sudaryti ir tiekėjams pateikti svarbiausių pirkimo vykdytojui klausimų sąrašą, tiekėjams nusiųsti techninę specifikaciją ir/arba paskelbti techninės specifikacijos projektą su prašymu teikti pastabas, atlikti konsultacijas su rinkos dalyviais, viešus susitikimus (diskusijas), atlikti įvykusių pirkimų analizę, pasitelkti reikiamos srities specialistus ir (ar) pan.

Konsultacijos su rinkos dalyviais padeda gauti reikiamą informaciją ir užtikrina, kad su pirkimo objektu susijusi informacija pasiekė

sinteresuotus rinkos dalyvius, ar jiems konkretus pirkimas yra įdomus/aktualus, ar pirkimo vykdytojo tikslai ir poreikiai buvo suprasti teisingai. *Pavyzdžiui*: prieš įsigydamas tam tikras prekes, konsultacijos su rinkos dalyviais metu pirkimo vykdytojas tiekėjams galėtų pateikti šiuos klausimus:

- Ar įmanoma išmatuoti elektros energijos sąnaudas? Ar elektros energijos sąnaudos laikui bėgant nekis?
- Kiek kainuoja montavimas, įdiegimas?
- Kiek kainuos palaikymas / priežiūra?
- Kiek kainuotų prekės taisymas, atnaujinimas?
- Koks prekės garantinis terminas?
- Kiek kainuoja kokybė, t. y. kiek keistūsi kaina, jeigu būtų užsakomas tam tikras papildomas funkcionalumas (rekomenduojama labai aiškiai nurodyti, apie kokį prekės patobulinimą kalbama, kadangi priešingu atveju tiekėjas negalės tiksliai įvardinti kainos pokyčių).
- Ar gaminant prekę naudojamos perdirbamos medžiagos?
- Ar susidariusios atliekos perdirbamos?
- Ar gaminant prekę dalyvauja socialiai pažeidžiamos grupės (*pavyzdžiui*, neįgalieji)?
- Į kokius dar aspektus, darančius įtaką kainai, reikėtų atsižvelgti? Ir t.t.

Pirkimo vykdytojui, nusprendus paskelbti kvietimą suteikti konsultacijas, šis kvietimas turi būti skelbiamas CVP IS (toks skelbimas skelbiamas visuomet, nepriklausomai nuo to, kokia pirkimo vertė, ar koku būdu pirkimo vykdytojas ruošiasi konsultuotis su rinkos dalyviais). Pažymėtina, kad pirkimo vykdytojas turi užtikrinti, kad konsultacijos su rinkos dalyviais metu nebūtų iškreipiama konkurencija ir pažeidžiami

nediskriminavimo bei skaidrumo principai (VPI 17 straipsnio 1 dalis ir PI 29 straipsnio 1 dalis). Susitikimų metu diskusijos turėtų būti protokoluojamos, daromi pokalbių įrašai ar pan.

Rinkos analizės etape pirkimo vykdytojas taip pat galėtų patikrinti, ar siekiama įsigyti prekė / paslauga yra patogi naudoti, t. y. suformuluoti užduotis ir klausimyną skirtingiems tiekėjams bei paprašyti, kad potencialus prekės / paslaugos vartotojas galėtų ištestuoti prekė / paslaugą. *Pavyzdžiui*, perkant programos įdiegimo paslaugas, naudojimosi šia programa patogumą būtų galima patikrinti pagal šiuos 5 požymius:

- paprastumas: kaip greitai vartotojas supranta, kaip programą naudoti;
- efektyvumas: kaip greitai vartotojas naudodamas programą gali atlikti veiksmus;
- įsimenamumas: ar vartotojas kurį laiką nenaudojęs programos greitai prisimena kaip ją naudoti;
- klaidos: kiek klaidų daro vartotojas naudodamas programą, ar šios klaidos esminės;
- pasitenkinimas: ar vartotojas programą vertina teigiamai.

Atliekant naudojimosi programa patogumo testavimą svarbu, kad tiekėjai būtų pakankamai informuoti apie tai, kas bus testuojama. Taip pat jiems turi būti pateikiamas aiškus funkcionalumų testavimo planas, suformuotos realios ir įmanomos atlikti užduotys. Tačiau pažymime, kad prekės / paslaugos testavimą prieš pirkimo procedūras rekomenduotume naudoti tik tuo atveju, jeigu pagal pirkimo aplinkybes galima būtų pirkimą atlikti kreipiantis į vieną konkretų tiekėją (*pavyzdžiui*, kai vykdomas mažos vertės pirkimas ir numatoma pirkimo sutarties vertė yra 4.000,00 Eur (be PVM), kadangi vykdant skelbiamus pirkimus po testavimo rezultatų kyla rizika, kad pirkimo vykdytojas parengs tokią techninę

specifikaciją, kurią atitiks tik vienas (jau iš anksto žinomas) tiekėjas.

Toks prekės / paslaugos testavimas taip pat galėtų būti atliekamas pasiūlymų vertinimo metu.

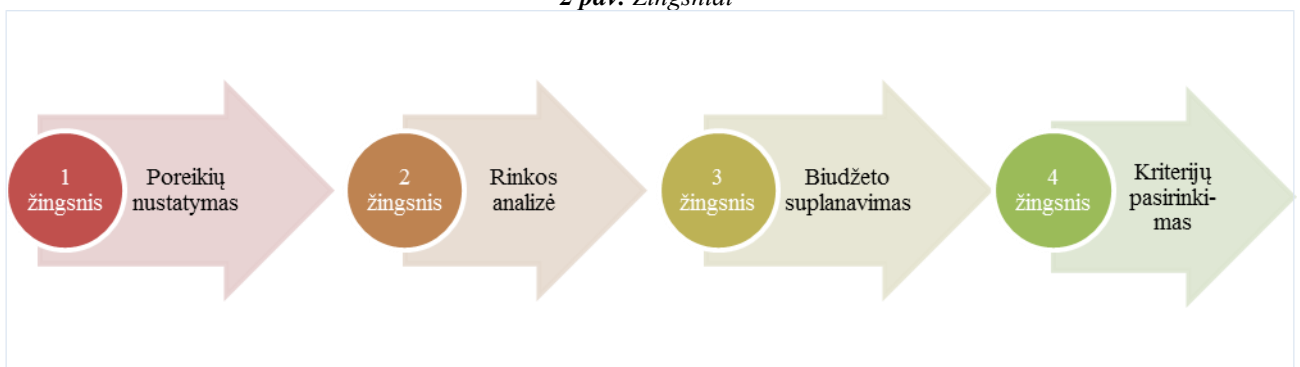
Ne mažiau svarbu išsiaiškinti, ar rinkoje apskritai galima gauti tai, ką pirkimo vykdytojas siekia įsigyti, ar pirkimo objektui planuojami kelti reikalavimai pagrįsti ir reikalingi, ir (svarbu!) ar pamatuojami

(įvertinami), ar nustatyti terminai yra realūs sutartinių įsipareigojimų įvykdymui, ir pan.

3 žingsnis. Numatyti prekėms, paslaugoms ar darbams skirtas lėšas, suplanuoti pirkimo vertę. Pirkimo vertė planuojama, atsižvelgiant į reikalavimų visumą bei naujausią informaciją apie rinkos kainas.

4 žingsnis. Pasiūlymų vertinimo kriterijų pasirinkimas.

2 pav. Žingsniai

PRINCIPAI

Kokį tinkamiausią pasiūlymų vertinimo kriterijų (kainos / sąnaudų ir kokybės santykio, kainos ar sąnaudų) pasirinkti – kiekvienu atveju, prieš rengiant pirkimo dokumentus, atsižvelgdamas

į konkretaus pirkimo pobūdį ir sudėtingumą, į rinkos ir savo poreikių tyrimų rezultatus, sprendžia pats pirkimo vykdytojas.

Kainos / sąnaudų ir kokybės santykio kriterijus: pirkimo objekto kokybė apibūdinama kriterijais, kuriuos pirkimo objektas privalo atitikti, o atliekant vertinimą suteikiama daugiau balų, jeigu pasiūlymas papildomai atitinka ir neprivalomus (tačiau pageidaujamus) kriterijus.

Sąnaudų kriterijus: pirkimo objekto kokybė apibūdinama kriterijais, kuriuos pirkimo objektas privalo atitikti. Laimi tiekėjas, kurio pasiūlymas geriausias, atsižvelgiant į gyvavimo ciklo sąnaudas (pirkimo objekto įsigijimo kainą ir kitas išlaidas, tokias kaip, *pavyzdžiui*, elektros energijos sąnaudos, palaikymo, priežiūros, perdirbimo kaina, ir kt.).

Kainos kriterijus: pirkimo objekto kokybė apibūdinama kriterijais, kuriuos pirkimo objektas privalo atitikti. Laimi tiekėjas, pateikęs mažiausios kainos pasiūlymą.

Pirkimo vykdytojas, priimdamas sprendimą, kokį pasiūlymų vertinimo būdą pasirinkti, turi atsižvelgti į konkretaus pirkimo ypatybes bei siekti, kad prekėms, paslaugoms ar darbams

įsigyti skirtos lėšos būtų naudojamos racionaliai.

Turi būti užtikrinamas lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principų laikymasis, t. y. pasirinkti pasiūlymų vertinimo kriterijai

negali diskriminuoti ir sudaryti sąlygų nesažiningai konkurencijai, turi užtikrinti galimybę tiekėjams efektyviai konkuruoti tarpusavyje.

Skaidrumo principas užtikrinamas pasiūlymo vertinimo kriterijus tiksliai ir aiškiai apibrėžiant pirkimo dokumentuose. Tokios informacijos pateikimas iš anksto, suteikia galimybę tiekėjams tinkamai parengti pasiūlymus, labiausiai atitinkančius pirkimo vykdytojo poreikius ir nustatytus reikalavimus. Be to, pasirinkti objektyvūs ir tiksliai suformuluoti kriterijai, įgalina pirkimo vykdytoją pasiūlymus vertinti skaidriai ir kuo objektyviau.

Siekiant išvengti diskriminuojančių ar pirkimo dokumentuose nenustatytų pasiūlymų vertinimo kriterijų panaudojimo, turėtų būti suteikiama galimybė suinteresuotoms šalims, *pavyzdžiui*, VPT atstovams, stebėtojams (valstybės ir

LYGINAMIEJI SVORIAI

Pasirinkus pasiūlymų vertinimą pagal kainos / sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų, pirkimo vykdytojas ekonomiškai naudingiausia pasiūlymui nustatyti pirkimo dokumentuose privalo ne tik aiškiai nurodyti su perkamu objektu susijusius pasirinktus vertinimo kriterijus (*pavyzdžiui*, kaina, techninis pranašumas, aplinkosaugos kriterijai ir kt.), bet ir kiekvieno jų lyginamuosius svorius.

Kriterijų lyginamuosius svorius siūloma išreikšti:

- **konkrečiais dydžiais** (*pavyzdžiui*, kaina – 70, techninis pranašumas – 20, garantinė priežiūra – 10).
- **balų intervalais**, į kuriuos patenka kiekvienam kriterijui priskiriama reikšmė (*pavyzdžiui*, kaina – 0-70 balų, techninis pranašumas – 0-20 balų, garantinė priežiūra – 0-10 balų).

savivaldybių institucijų ar įstaigų atstovams, pateikusiems atstovaujamo subjekto įgaliojimą), taip pat asmenims ir institucijoms, turinčioms tokią teisę pagal jų veiklą reglamentuojančius LR įstatymus, ir kt., stebėti pasiūlymų vertinimo procesą. Pažymėtina, kad kiekvienas asmuo, dalyvaujantis pirkimo procedūroje ar galintis daryti įtaką jos rezultatams, turi pasirašyti nešališkumo deklaraciją ir konfidencialumo pasižadėjimą.

Vadovaudamasis pasirinktu pasiūlymų vertinimo kriterijumi, kurį iš anksto nurodo pirkimo dokumentuose, pirkimo vykdytojas vertina ir išrenka geriausiai jo poreikius atitinkantį pasiūlymą ir su laimėjusiu tiekėju sudaro sutartį.

Plačiau apie kiekvieną pasiūlymų vertinimo kriterijų gairių skyriuje *Pasiūlymų vertinimo kriterijai*.

Kriterijų lyginamuosius svorius rekomenduojama nustatyti taip, kad kainos lyginamojo svorio ir kitų lyginamųjų svorių, išreikštų konkrečiais dydžiais, arba balų intervalų viršutinių ribų suma būtų lygi 100.

Kiekvienam pirkimo vykdytojo pasirinktam vertinimo kriterijui galima papildomai nustatyti (jei to reikia) parametrus.

Jeigu parametru lyginamieji svoriai išreiškiami konkrečiais dydžiais, rekomenduojama, kad vieno vertinamo kriterijaus parametru lyginamųjų svorių suma būtų lygi 1. *Pavyzdžiui*, jeigu vertinimo kriterijumi yra loginis pagrindimas ir įgyvendinimo strategija (1), tai šio kriterijaus pirmajam parametru „Siūloma projekto įgyvendinimo strategija, rizikų valdymas“ gali būti numatytas vertinimas – 0,6, o antram parametru „Darbo organizavimas ir diegimo planas numatytų reikalavimų apimtimis ir terminais“ – 0,4.

Jeigu parametru lyginamieji svoriai išreiškiami balų intervalais, tuomet vieno vertinamo kriterijaus parametru lyginamųjų svorių balų intervalų viršutinių ribų suma turi būti lygi to kriterijaus balų intervalo viršutinei ribai. *Pavyzdžiui*, jeigu vertinimo kriterijumi yra „Kėdės medžiagos“ (0–20 balų), tai šio kriterijaus pirmajam parametru „Gobeleno atsparumas ugniai“ gali būti numatytas vertinimo intervalas 0–15, o antram parametru „Putų poliuretano tankis“ – 0–5 balų.

Pirkimo vykdytojas, atsižvelgdamas į pirkimo objektą, laisvai sprendžia, kokią sąlyginę svarbą suteikti kiekvienam iš pasirinktų kriterijų, tačiau visais atvejais turi siekti racionaliai naudoti pirkimams skirtas lėšas ir įsigyti reikalingas ir tinkamos kokybės prekes, paslaugas ar darbus priimtinomis sąlygomis už geriausią kainą, tuo pačiu apribojant sprendimų, suteikiančių

neribotą diskrecijos teisę, priėmimo galimybę pasiūlymų vertinimo metu. Pažymėtina, kad priklausomai nuo atitikimo pirkimo vykdytojo poreikiams, projekto tikslui ar pasiūlymo pagrįstumui ir pan. nustatomas skirtingas lyginamasis svoris, tačiau kuo didesnę lyginamąjį svorį nustato pirkimo vykdytojas pasirinktam kriterijui, tuo šis kriterijus daro didesnę įtaką pasiūlymų vertinime (t. y. kriterijų lyginamasis svoris turi atspindėti pirkimo vykdytojo prioritetus).

Renkantis lyginamuosius svorius, rekomenduojame įsivertinti pirkimo objekto sudėtingumą (t. y. jo funkcionalumus, sudėtinės dalis, skirtumus ir panašumus tarp to paties tipo objekto, estetineis charakteristikomis ir kt., įsivertinant, kiek šie funkcionalumai suteikia pirkimo objektui pridėtinės vertės) ir pagal tai nustatyti lyginamuosius svorius.

3 pav. Rekomenduojamas tam tikrų kriterijų lyginamųjų svorių dydis procentine išraiška, atsižvelgiant į pirkimo objekto sudėtingumą

Pirkimo objektas	Kaina	Techniniai pranašumai	Aplinkosauginiai kriterijai	Estetinės ir funkcinės charakteristikos	Kiti
paprastas vidutinio sudėtingumo sudėtingas	70-80 %	0-15 %	0-15 %	5-10 %	0-10 %
	60-70 %	5-20 %	0-15 %	10-20 %	0-10 %
	40-50 %	10-30 %	0-15 %	10-30 %	0-10 %

Be to, siekiant įsigyti kokybiškas prekes, paslaugas ar darbus, visais atvejais rekomenduojama numatyti minimalų balų skaičių, kurio nesurinkęs pasiūlymas būtų atmestas. *Pavyzdžiui*, pirkimo dokumentuose pirkimo vykdytojas nurodo, kad maksimali kokybės kriterijų balų suma yra 100. Pasiūlymas privalo surinkti minimumą, t. y. 20 balų. Pasiūlymas, nesurinkęs nustatyto minimalaus balų skaičiaus, bus atmetamas.

FORMULĖS

Be pirkimo dokumentuose nurodytų kriterijų, pagal kuriuos bus vertinami pasiūlymai, taip pat kriterijų parametrų (jei tokie nustatyti), kainos / sąnaudų bei kitų pasirinktų kriterijų lyginamųjų svorių / balų intervalų, taip pat kriterijų parametrų (jei tokie nustatyti) lyginamųjų svorių / balų intervalų, taip pat turi būti nurodytos ir pirkimo vykdytojo pasirinktos formulės, pagal kurias bus skaičiuojamas ekonominis naudingumas, siekiant atrinkti geriausią pasiūlymą.

Netinkamas formulės pasirinkimas gali lemti, kad bus išrinktas ne pačios geriausios kainos / sąnaudų ir kokybės santykio pasiūlymas. Šią problemą mokslinės literatūros autoriai siūlo spręsti prieš pirkimą atliekant pirkimo simuliaciją¹: t. y. nustatyti, kokie tiekėjai būtų nustatyti pirkimo laimėtojais, jeigu būtų pasirinkta tam tikra formulė, taip pat apskaičiuoti, kaip keistųsi tiekėjų pasiūlymų vertinimas ir laimėtojo nustatymas esant skirtingiems tiekėjų pasiūlymų variantams.

Pasiūlymų įvertinimas gali būti:

1. **statinis**, kai skiriami balai, nelyginant pasiūlymų tarpusavyje;

2. **palyginamasis**:

– geriausią pasiūlymą pateikęs tiekėjas gauna daugiausiai balų, kitų tiekėjų balai lyginami su geriausiu pasiūlymu;

– interpoliacijos metodas: geriausią pasiūlymą pateikęs tiekėjas gauna daugiausiai taškų, didžiausia kaina gauna 0 taškų, kiti tiekėjai pasiskirsto pagal šiuos du atskaitos taškus.

1 praktinis pavyzdys, kaip skirtingos formulės, planavimo etapas ir tiekėjų pasiūlymų vertinimas gali daryti įtaką laimėtojo nustatymui

4 pav. Tiekėjų pasiūlymų lentelė

	<i>Kaina (lyginamasis svoris 80 %)</i>	<i>Pristatymo terminas (lyginamasis svoris 20 %)</i>
<i>Tiekėjas A</i>	<i>180.000 Eur</i>	<i>10 savaičių</i>
<i>Tiekėjas B</i>	<i>130.000 Eur</i>	<i>16 savaičių</i>

Kaip apskaičiuoti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą naudojant statinį pasiūlymų įvertinimą?

1 variantas: statinis pasiūlymų įvertinimas

- Kaina:*
- 80 taškų, jeigu kaina yra 0 Eur
 - 0 taškų, jeigu kaina yra 800.000 Eur ir daugiau

¹ Smith, P. (2010), "Evaluating bids and tenders the scoring trap", Danish Purchasing and Logistics Forum, 47(4):34-39.

- Kokybė:*
- 0 taškų, kai pristatoma ilgiau nei per 20 savaičių
 - 20 taškų, kai pristatymo terminas 0 savaičių

5 pav. Tiekėjų pasiūlymų vertinimas statinio pasiūlymų įvertinimo būdu

	Kaina	Pristatymo terminas	Taškai už pasiūlyta kainą	Taškai už pristatymo terminą	Iš viso
Tiekėjas A	180.000 Eur	10 savaičių	62	10	72
Tiekėjas B	130.000 Eur	16 savaičių	67	4	71

Taigi vertinant pasiūlymus šiuo būdu, laimėtoju būtų nustatytas **Tiekėjas A**.

2 variantas: statinis pasiūlymų įvertinimas

<i>Kaina:</i> – 80 taškų, jeigu kaina yra 0 Eur – 0 taškų, jeigu kaina yra 200.000 Eur ir daugiau	<i>Kokybė:</i> – 20 taškų, kai pristatymo terminas 0 savaičių – 0 taškų, kai pristatoma ilgiau nei per 20 savaičių

6 pav. Tiekėjų pasiūlymų vertinimas statinio pasiūlymų įvertinimo būdu

	Kaina	Pristatymo terminas	Taškai už pasiūlyta kainą	Taškai už pristatymo terminą	Iš viso
Tiekėjas A	180.000 Eur	10 savaičių	8	10	18
Tiekėjas B	130.000 Eur	16 savaičių	28	4	32

Taigi gerokai sumažinus pasiūlymo kainą nuo kurios skiriamas minimalus balas taškų – tiekėjų įvertinimas būtų visiškai kitoks (**laimėtoju būtų išrinktas Tiekėjas B**). Tai parodo, kaip svarbu planuoti pirkimo vertę ir tinkamai pasirinkti vertinimo taškus.

Apskaičiuojant 5 paveiksle tiekėjų pasiūlymų taškus naudota tokia formulė:

Vertinamo pasiūlymo x taškai = $(80 - (80/800\ 000) * \text{Vertinamo pasiūlymo kaina}) + (20 - (20/20) * \text{Vertinamo pasiūlymo savaičių skaičius})$

Apskaičiuojant 6 paveiksle tiekėjų pasiūlymų taškus naudota tokia formulė:

Vertinamo pasiūlymo x taškai = $(80 - (80/200\ 000) * \text{Vertinamo pasiūlymo kaina}) + (20 - (20/20) * \text{Vertinamo pasiūlymo savaičių skaičius})$

2 *praktinis pavyzdys*, kaip skirtingos formulės, planavimo etapas ir tiekėjų pasiūlymų vertinimas gali daryti įtaką laimėtojo nustatymui

7 pav. Tiekėjų pasiūlymų lentelė

	Kaina (lyginamasis svoris – 50 %)	Kokybinis įvertinimas (lyginamasis svoris – 50 %)
Tiekėjas A	50 000 Eur	2
Tiekėjas B	150 000 Eur	41
Tiekėjas C	170 000 Eur	45
Tiekėjas D	190 000 Eur	49

Kaip apskaičiuoti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą naudojant palyginamąjį pasiūlymų įvertinimą?

Renkantis ne statinį, o palyginamąjį tiekėjų pasiūlymų įvertinimo metodą, ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo nustatymas priklauso nuo kitų tiekėjų pateiktų pasiūlymų, todėl didelė rizika, kad labai skirtingi tiekėjų pasiūlymai iškreips pasiūlymų vertinimą.

Pavyzdžiui, lyginant kitų tiekėjų pasiūlymus su geriausios kainos pasiūlymą pateikusių Tiekėju A, laimėtoju nustatomas **Tiekėjas D**:

8 pav. Tiekėjų pasiūlymų vertinimas palyginamojo pasiūlymų įvertinimo būdu

	Kaina (lyginamasis svoris – 50 %)	Kokybinis įvertinimas (lyginamasis svoris – 50 %)	Taškai už pasiūlytą kainą	Taškai už kokybę	Iš viso
Tiekėjas A	50 000 Eur	2	50	2	52
Tiekėjas B	150 000 Eur	41	16,7	41,8	58,5
Tiekėjas C	170 000 Eur	45	14,7	45,9	60,6
Tiekėjas D	190 000 Eur	49	13,2	50	63,2

Tačiau, jeigu Tiekėjas A būtų atmetas (*pavyzdžiui*, dėl to, kad nepagrindė neįprastai mažos kainos), taškai skiriami tiekėjams būtų visiškai kitokie (**laimėtų Tiekėjas B**). Tai tik įrodo, kad labai svarbu žinoti, kas bus laikoma per didelė kaina.

9 pav. Tiekėjų pasiūlymų vertinimas palyginamojo pasiūlymų įvertinimo būdu

	Kaina (lyginamasis svoris – 50 %)	Kokybinis įvertinimas (lyginamasis svoris – 50 %)	Taškai už pasiūlytą kainą	Taškai už kokybę	Iš viso
Tiekėjas A	<i>Atmetamas</i>	-	-	-	-
Tiekėjas B	150 000 Eur	41	50	41,8	91,8
Tiekėjas C	170 000 Eur	45	44,1	45,9	90
Tiekėjas D	190 000 Eur	49	39,5	50	89,5

Apskaičiuojant 8 ir 9 paveiksle tiekėjų pasiūlymų taškus naudota tokia formulė:

$$\text{Vertinamo pasiūlymo X taškai} = \frac{\text{Mažiausia pasiūlyta kaina}}{\text{Vertinamo pasiūlymo X kaina}} * 50 + \frac{\text{Vertinamo pasiūlymo X kokybinis įvertinimas}}{\text{Geriausias kokybinis įvertinimas}} * 50$$

EKSPERTAI

Ne kiekvienas pirkimo vykdytojas gali pats kvalifikuotai nustatyti ekonomiškai naudingesnio pasiūlymo vertinimo kriterijus bei jų parametrų lyginamuosius svorius, o taip pat įvertinti tiekėjo pasiūlymo atitiktį nustatytiems pirkimo objekto kriterijams. Nors pirkimo vykdytojas turėtų pasirinkti tik tokius kriterijus, kuriuos pats suprastų ir galėtų įvertinti, tačiau tam tikrais atvejais, *pavyzdžiui*, kai dėl pirkimo objekto ypatybių / sudėtingumo neįmanoma nustatyti kriterijų lyginamojo svorio, pirkimo vykdytojas pirkimo dokumentuose nurodo taikomų kriterijų svarbos eiliškumą mažėjimo tvarka (VPI 55 straipsnio 6 dalis ir PĮ 64 straipsnio 6 dalis), yra rekomenduojama pasitelkti ekspertus.

Taigi, nesant galimybių pirkimo vykdytojo specialistams patiems objektyviai įvertinti pasiūlymus, yra rekomenduojama pasitelkti ekspertus (nešališkus ir nepriekaištingos reputacijos fizinius asmenis, gerai išmanančius

sritį, kurioje yra vertinamas pirkimo objektas), kurie atliktų ekspertinį vertinimą. Rekomenduojama, kad ekspertinį vertinimą atliktų bent trys ekspertai, kuriais gali būti tiek pirkimų vykdytojo darbuotojai, tiek kiti, nepriklausomi asmenys.

Pirkimo vykdytojas turėtų parengti ekspertinių vertinimų užduotį, kurioje būtų apibūdinamas pirkimo objektas, nurodyti (pateikti) pasiūlymų vertinimo kriterijai ir jų parametrai, vertinimo instrukcija.

Visiems ekspertams turėtų būti pateikiamos vienodos ekspertinio vertinimo užduotys ir sudaromos vienodos sąlygos atlikti vertinimą.

Kiekvienas ekspertas vertinimą turi atlikti individualiai, t. y. ekspertinio vertinimo metu tartis tarpusavyje negalima.

Kiekvienas ekspertas privalo pasirašyti nešališkumo deklaraciją ir konfidencialumo pasižadėjimą.

PASIŪLYMŲ VERTINIMO KRITERIJAI

VPI 55 straipsnio 1 dalyje ir PĮ 64 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas išrenkamas pagal vieną iš trijų ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų:

1) **kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį**. Vertinant atsižvelgiama į kainą arba sąnaudas ir kriterijus, susijusius su pirkimo objektu, įskaitant kokybinius, aplinkosaugos ir (arba) socialinius kriterijus, pavyzdžiui:

a) techninius pranašumus, estetiškes ir funkcines charakteristikas, prieinamumą, tinkamumą visiems vartotojams, socialines, aplinkosaugines ir inovatyvias charakteristikas bei sąžiningos prekybos sąlygas (pavyzdžiui, taikant šį kriterijų gali būti vertinama, kiek tiekėjo siūlomas atlyginimas pirkimo sutartį vykdydysiantiems darbuotojams viršija jo arba ūkio subjekto, kurio pajėgumais remiamasi, kilmės šalyje nustatytą minimalų darbo užmokestį);

b) pirkimo sutarčiai įvykdyti paskirtų darbuotojų organizavimą, kvalifikaciją ir patirtį, kai tai daro reikšmingą įtaką pirkimo sutarties įvykdymo kokybei;

c) garantinę priežiūrą ir techninę pagalbą, pristatymo sąlygas (pavyzdžiui, pristatymo datą, procesą, trukmę arba įvykdymo laikotarpį);

2) **sąnaudas**, kurios apskaičiuojamos pagal gyvavimo ciklo sąnaudų metodą, aprašytą VPI 56 straipsnyje ir PĮ 65 straipsnyje;

3) **kainą**.

KAINOS / SĄNAUDŲ IR KOKYBĖS SANTYKIO KRITERIJUS

Kainos / sąnaudų ir kokybės santykio kriterijus taikomas, kai kainos / sąnaudų ir kokybės santykį galima įvertinti kaip kainos / sąnaudų ir kokybės pusiausvyrą. Sąvoka „kainos / sąnaudų ir kokybės santykis“ reiškia optimalų įvairių kriterijų (susijusių su išlaidomis (ekonominiai kriterijai – kaina / sąnaudos) ir nesusijusių su išlaidomis (kokybės kriterijai)), kartu atitinkančių pirkimo vykdytojo reikalavimus, derinį, tačiau kiekvieno pirkimo atveju, šių įvairių kriterijų optimalaus derinio sudedamosios dalys skiriasi ir priklauso išimtinai nuo pirkimo vykdytojo siekiamo rezultato. Toks pasiūlymų vertinimo kriterijus ypač tinka tada, kai pirkimo vykdytojui yra svarbu pasiekti, kad perkamas objek-

tas (prekės, paslaugos ar darbai) būtų kuo kokybiškesnis, t. y. būtų kuo funkcionalesnis, estetiškesnis, pigesnis aptarnaujant ir plėtojant, efektyvesnis siekiant tų tikslų, kuriems pirkimo vykdytojas jį numato panaudoti.

Pirkimo vykdytojas visuomet pirmenybę turėtų teikti būtent kainos / sąnaudų ir kokybės santykio arba sąnaudų kriterijams. Taip pat vertinant pasiūlymus pagal šiuos kriterijus prisidedama prie strategijos „Europa 2020 pažangiam, tvariam ir integraciniam augimui“ tikslų (tvarus augimas, siekiant taupiau išteklius naudojančios, ekologiškesnės ir konkurencingesnės ekonomikos) įgyvendinimo.

KADA PASIŪLYMŲ VERTINIMUI RINKTIS KAINOS / SĄNAUDŲ IR KOKYBĖS SANTYKIO KRITERIJŲ?

- kai įvertinti vien tik kainą nepakanka ir pirkimo vykdytojas, kuriam svarbu kokybė, yra pasiruošęs mokėti daugiau už geresnę kokybę (atsižvelgdamas į kokybinius aspektus);
- kai reikia inovacijų ir novatoriškų sprendimų, kurie sukuria svarią pridėtinę vertę ir pamatuotą ekonominę naudą pirkimo objektui.

Kainos ir kokybės santykio kriterijus:

Pirkimo vykdytojui pasirinkus pasiūlymus vertinti pagal **kainos ir kokybės santykio kriterijų**, pirkimo dokumentuose turi būti

aiškiai aprašyti su pirkimo objektu susiję vertinimo kriterijai bei nurodyta, kad bus vertinama tiekėjui pagal sutartį sumokama kaina.

Sąnaudų ir kokybės santykio kriterijus:

Nusprendęs pasiūlymus vertinti pagal **sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų**, pirkimo vykdytojas pirkimo dokumentuose, be aiškiai aprašytų su pirkimo objektu susijusių vertinimo kriterijų, nurodo, kad bus vertinama ne tik pirkimo objekto įsigijimo kaina, bet ir kitos išlaidos (*pavyzdžiui*, naudojimo, eksploatacijos, gyvavimo ciklo pabaigos ir t. t.), kurios patiriamos perkamų prekių, paslaugų ar darbų gyvavimo laikotarpiu. *Pavyzdžiui*, perkant spausdintuvą pagal kainos ir kokybės santykio kriterijų būtų vertinama spausdintuvo įsigijimo kaina ir nustatyti kokybiniai kriterijai, o taikant sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų pirkimo vykdytojas vertintų, *pavyzdžiui*, eksploatacinių medžiagų (dažų ir t. t.) kainą, spausdintuvo elektros energijos suvartojimo išlaidas, išlaidas, susijusias su spausdintuvo išardymu ir perdirbimu bei kitas išlaidas, susijusias su pirkimo objektu, taip pat ir spausdintuvo įsigijimo kainą bei kokybinius kriterijus, kurie buvo nustatyti pirkimo dokumentuose.

FIKSUOTAS LĖŠŲ DYDIS

Pirkimo vykdytojai ir anksčiau turėjo galimybę pirkimo dokumentuose nurodyti pirkimui skirtų lėšų sumą (biudžetą), kuri suvokiama kaip riba, kurios tiekėjo pasiūlymo kaina negali viršyti, t. y. pirkimo vykdytojai informuoja tiekėjus apie maksimalią pirkimui skirtų lėšų sumą ir tokiu atveju tiekėjai gali konkuruoti dėl kainos, siūlydami mažesnę kainą ar sąnaudas. Ši galimybė išlieka, tačiau, pasikeitus reglamentavimui, įtvirtinta nauja sąlyga (VPĮ 55 straipsnio 3 dalis ir PĮ 64 straipsnio 3 dalis), pagal kurią pirkimo vykdytojas, pasirinkęs kainos / sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų, pirkimo dokumentuose gali iš anksto nustatyti fiksuotą kainą arba sąnaudas. Tokiu atveju, tiekėjai konkuruoja ir ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas išrenkamas tik kokybės kriterijų pagrindu (tiekėjams nesuteikiama galimybė konkuruoti dėl kainos).

Kaina arba sąnaudos gali būti užfiksuoti nacionaliniuose teisės aktuose arba juos konkrečiai pirkimo procedūrai gali užfiksuoti pats pirkimo vykdytojas. Šios nuostatos kontekste fiksuota kaina turėtų būti suprantama ir kaip visa pagal pirkimo sutartį tiekėjui mokėtina suma, ir kaip konkrečių prekių, paslaugų ar darbų įkainiai. Be to, galima užfiksuoti ir dalį pirkimo objekto kainų ar įkainių, o dėl kitos dalies suteikti galimybę tiekėjams konkuruoti. Vis dėlto, tokį vertinimą pirkimo vykdytojas turėtų pasirinkti tik įvertinęs, ar suteikiant galimybę tiekėjams varžytis dėl kainos, nebūtų išrinktas ekonomiškai naudingesnis sprendinys.

Pirkimo vykdytojas, nepriklausomai nuo to, kurį kainos ar sąnaudų elementą pasirenka, siekdamas nustatyti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą, vertina ir su pirkimo objektu tiesiogiai susijusius kriterijus.

Žemiau pateiktas galimų kokybės kriterijų sąrašas nėra baigtinis ir privalomas. Siekdamas nustatyti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą, pirkimo vykdytojas turi teisę pasirinkti ir nustatyti kitus sutarties sudarymo kriterijus, jeigu jie susiję su pirkimo objektu, nepažeidžia pirkimų principų, yra tiksliai ir aiškiai apibrėžti pirkimo dokumentuose bei galimi įvertinti.

Pirkimo vykdytojas, atsižvelgdamas į pirkimo objektą, turi rinktis ne visus įmanomus, o tik būtinus kokybinius parametrus, taip pat ir pageidaujamus, tačiau tik tokius, kurie suteikia pridėtinės vertės ir yra tiesiogiai susiję su perkamu objektu.

Kokybės:

techninius pranašumus, *pavyzdžiui*, įsigyjant automobilį, kaip techninis pranašumas gali būti vertinamas siūlomo ir reikalaujamo automobilio variklio galios skirtumas;

estetines charakteristikas, *pavyzdžiui*, perkant tarnybinę aprangą, gali būti nustatoma, kad tiekėjas turi pateikti modelių eskizus ir brėžinius kartu su detaliais aprašymais;

funkcines charakteristikas, *pavyzdžiui*, automobilio įsigijimo atveju – balai skiriami tiekėjui, kurio siūlomo automobilio langai yra valdomi elektra, yra integruota laisvų rankų telefoninė įranga ir pan.;

prieinamumą, tinkamumą visiems vartotojams, *pavyzdžiui*, perkant degalus, gali būti nustatoma, kad tiekėjas turėtų kuo platesnį degalinių tinklą atitinkamoje teritorijoje;

socialinius kriterijus, *pavyzdžiui*, pirkimo vykdytojas gali skirti didesnę balą tiekėjui,

kuris, vykdydamas sutartį, įsipareigos įtraukti neįgalius darbuotojus ir nepalankias sąlygas darbo rinkoje turinčius asmenis², bus įdarbinęs ar sutarties vykdymo metu įdarbins darbo rinkoje papildomai remiamus asmenis (*pavyzdžiui*, ilgalaikius bedarbius)³, vykdys atitinkamą skaičių specialių mokymo programų bedarbiams arba jauniems neturintiems darbo patirties žmonėms, taip pat įsipareigos sutarties vykdymo laikotarpiu įgyvendinti kuo daugiau priemonių, kurios skirtos skatinti moterų ir vyrų lygybę, mažinti etninę ar rasinę atskirtį ir pan. Kiekvieną iš minėtų parametrų reikėtų apibrėžti konkrečiai, atsižvelgiant į pirkimo objekto specifiką. *Tačiau didesnio balo negalima skirti vien už tai, kad tiekėjo įmonė laikosi socialinės atsakomybės politikos, nes aprūpina savo darbuotojus jų vaikams skirtu darželiu ar suteikia jiems laisvą darbo grafiką, nes tokie kriterijai nėra susiję su konkrečios sutarties vykdymo sąlygomis.*⁴ Galimas ir kitų socialinių kriterijų nustatymas.

² Nurodytų asmenų sąvokos apibrėžtos [2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamento \(EB\) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius](#), 2 straipsnio 3 ir 4 punktuose.

³ Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo 4 straipsnis.

⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr.1491 pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas

Renkantis, kokie socialiniai kriterijai galėtų būti keliami, reikėtų išsiaiškinti, ar yra keliami nacionaliniai socialiniai prioritetai (paieškoti informacijos visuomenės informavimo priemonėse, savivaldybių internetiniuose puslapiuose), įsivertinti galimas rizikas (ar įmanoma įvertinti, ar tiekėjas atitinka keliamus reikalavimus, ar apskritai rinkoje yra tiekėjų, kurie galėtų atitikti tokius reikalavimus, ar toks reikalavimas būtų proporcingas ir nesukeltų neigiamų pasekmių, ar sutarties vykdymo metu bus galima patikrinti, ar tiekėjas atitinka keltą reikalavimą), taip pat, pasibaigus sutarties vykdymui – įsivertinti rezultatus.

Daugiau informacijos apie socialinius kriterijus galite rasti EK parengtoje metodikoje:

<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=lt>

aplinkosauginius kriterijus, pirkimo vykdytojas įsigydamas prekes, paslaugas ar darbus, kurių sąrašas nurodytas [Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. rugpjūčio 22 d. įsakyme Nr. D1-672 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. Įsakymo Nr. D1-508 „Dėl produktų, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašų, aplinkos apsaugos kriterijų ir aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkančiosios organizacijos turi taikyti pirkdamos prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“](#) (toliau – Įsakymas), aplinkosauginius kriterijus gali (o kai kuriuos turi) nustatyti vadovaujantis Įsakymo reikalavimais. Įsakymo išnašose yra nurodyta, kurie kriterijai gali (o kai kuriais atvejais turi) būti nustatomi kaip ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijai. *Pavyzdžiui*, įsigyjant statybines medžiagas, galima nustatyti, kad numatomų įsigyti statybinių medžiagų ir produktų (*pavyzdžiui*, langų, durų, dažų, grindų dangos, izoliacinių

medžiagų ir pan.) tam tikra procentinė dalis (skaičiuojant pagal vertę) turi būti pagaminta laikantis I tipo ekologinio ženklo standartų (pagal ISO 14024 arba lygiavertį standartą). Pirkimo vykdytojas, prisidedamas prie aplinkos apsaugos ir tvaraus vystymosi skatinimo, gali nustatyti ir papildomus aplinkosauginius kriterijus, o perkant, kitas nei Įsakyme nurodytas prekes, paslaugas ar darbus – ir kitus aplinkosauginius kriterijus.

Skatinant pirkimo vykdytojus pirkti kuo daugiau mažesnę poveikį aplinkai darančių prekių, paslaugų ar darbų ir siekiant palengvinti ŽVP vykdymą ES buvo patvirtinti ŽVP kriterijai (šiuo metu yra paskelbtas 21 tokių kriterijų rinkinys), kurie skirti tam tikriems atrinktiems sektoriams, *pavyzdžiui*: kompiuteriams ir monitoriams; sveikatos priežiūros sektoriuje naudojami elektros įrangai; elektrai; valymo priemonėms ir paslaugoms; patalpų apšvietimo įrangai, ir kt.). Visi ES žaliųjų pirkimų kriterijų rinkiniai yra viešai paskelbti ir prieinami lietuvių k.:

http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm.

ŽVP kriterijai suformuluoti taip, kad pirkimo vykdytojais, jeigu, jų nuomone, tai yra tikslinga, galėtų juos įtraukti į pirkimo dokumentus. Atsižvelgiant į perkamą objektą, pirkimo dokumentuose gali būti įtraukiami visi arba tik tam tikri pirkimo vykdytojo pasirinkti ŽVP kriterijai. ŽVP kriterijų rinkiniuose nurodomi ne tik kriterijai konkrečiam sektoriui, bet ir rekomendacijos kaip atitinkamą kriterijų rinkinį veiksmingai įtraukti į pirkimų procesą, pateikiama išsamesnė informacija apie kriterijų pasirinkimo motyvus bei nuorodos į papildomą informaciją. Kiekviename rinkinyje kriterijai suskirstyti į atrankos kriterijus, technines specifikacijas, pasiūlymų vertinimo kriterijus ir sutarties vykdymo sąlygas. *Pavyzdžiui*, ES ŽVP kriterijų,

taikomų biuro pastatų projektavimui, statybai ir techninei priežiūrai, rinkinys yra susijęs su biurų pastatų, įskaitant jų projektavimą, statybvietsės paruošimą, statybą, jiems teikiamas paslaugas ir jų nuolatinį valdymą, pirkimų procesu. Taikant šį rinkinį, „*biurų pastatai*“ *apima pastatus, kuriuose daugiausia vykdoma administracinė, biurokratinė ir kanceliarinė veikla. Šiame rinkinyje pateiktos rekomendacijos, taikytinos tiek renovuojant esamus, tiek statant naujus pastatus. Pagrindinis dėmesys skiriamas pastatui kaip sistemai, o ne pavienėms sudedamosioms jo dalims. Ir nors šis kriterijų rinkinys parengtas konkrečiai biurų pastatams, daugelis reikalavimų taip pat galėtų būti naudojami ir tada, kai rengiami su kitų rūšių pastatais susiję pirkimai.*

Atsižvelgiant į tai, koks dėmesys skiriamas aplinkos apsaugai, rūpinimuisi ekologija ir pan., su kiekvienu kriterijų rinkiniu yra siejami 2 pirkimo vykdytojo pasirinktini siekių lygiai, pagal kuriuos kriterijai išskiriami: į **pagrindinius**, kurių paskirtis – užtikrinti paprastą ŽVP taikymą sutelkiant dėmesį į svarbiausias prekių, paslaugų ar darbų aplinkos apsaugos veiksmingumo sritis, t. y. jie parengti taip, kad juos taikant reikėtų kuo mažiau papildomo tikrinimo arba papildomų išlaidų, ir į **išsamius** ŽVP kriterijus, į kuriuos įtraukta daugiau arba aukštesnio lygio aplinkos apsaugos veiksmingumo aspektų ir jais gali naudotis pirkimo vykdytojai, norintys papildomai paremti aplinkos apsaugos ir su inovacijomis susijusius tikslus, t. y. šiuos kriterijus renkami tie pirkimo vykdytojai, kurie ketina pirkti geriausius gaminius rinkoje. Taikant ŽVP kriterijus – tiek pagrindinius, tiek išsamius, – palyginti su standartiniais sprendimais, reikia geresnio išmanymo, daugiau tikrinimo

veiksmų ir, tam tikrais atvejais, didesnių išankstinių sąnaudų.

inovatyvias charakteristikas, *pavyzdžiui*, ligoninės darbuotojų uniformų, kurios gaminamos iš biotechnologinių produktų, t. y. atsinaujinančių žaliavų, tokių kaip augalai ir medžiai, išsigijimas. Biotechnologiniai produktai gali pakeisti daugybę iškastinio kuro produktų, kurie daro didesnę neigiamą ekologinį poveikį atliekų, energijos ir vandens atžvilgiu. Ligoninė priėmė novatorišką sprendimą vietoj įprastos darbo aprangos įsigyti uniformą turinčią pluošto iš eukalipto medžio. Eukaliptas yra patvirtintas kaip kilęs iš tvarių miško plantacijų, o gamybos procesas reikalauja tik 1 proc. įprastos medvilnės. Gaminama tekstilė yra atspari ir patogi dėvėti. Daugiau pavyzdžių: http://www.innovation-procurement.org/fileadmin/editor-content/Guides/PPI-Platform_Guide_new-final_download.pdf

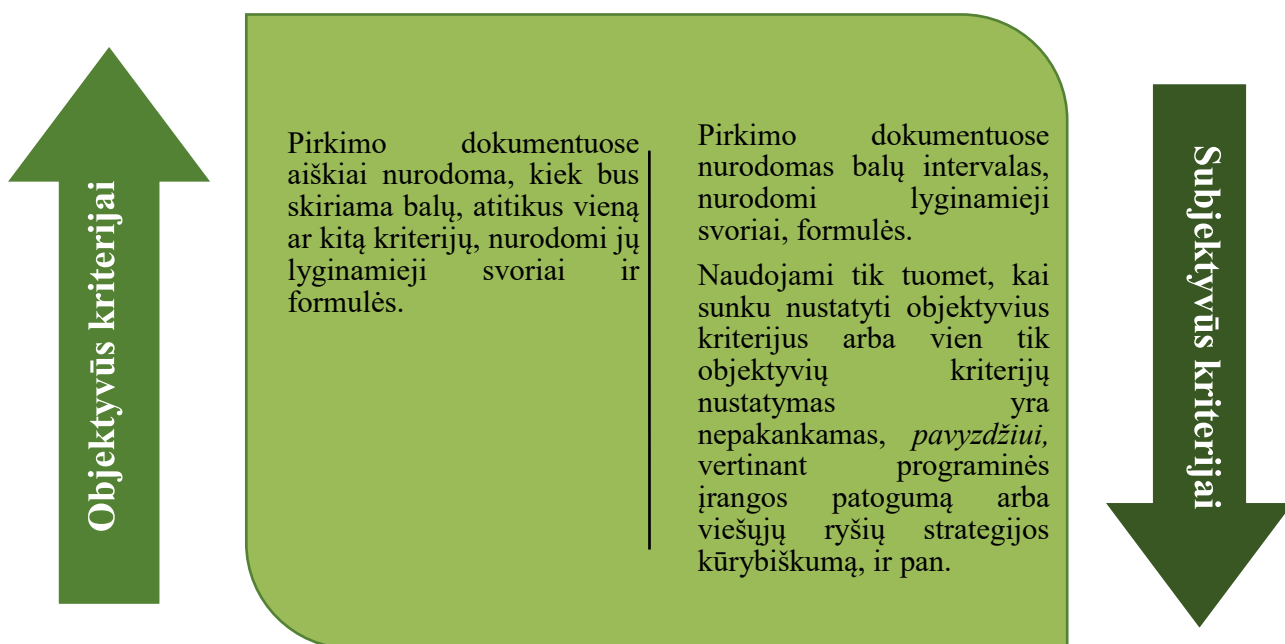
sąžiningos prekybos sąlygas, *pavyzdžiui*, taikant šį kriterijų gali būti vertinama, kiek tiekėjo siūlomas atlyginimas pirkimo sutartį vykdysiantiems darbuotojams viršija jo arba ūkio subjekto, kurio pajėgumais remiamasi, kilmės šalyje nustatytą minimalų darbo užmokestį.⁵

pirkimo sutarčiai įvykdyti paskirtų darbuotojų organizavimą, kvalifikaciją ir patirtį, kai tai daro reikšmingą įtaką pirkimo sutarties įvykdymo kokybei. *Pavyzdžiui*, pirkimo vykdytojas, pirksdamas mokymo paslaugas, vieną iš kokybės kriterijų galėtų nurodyti lektoriaus kvalifikaciją ir patirtį, kadangi mokymo paslaugų kokybė tiesiogiai priklauso nuo mokymus vedančio asmens. Toks vertinimo kriterijus gali užtikrinti

⁵ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr.1491 pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas

aukštesnę ekonominę vertę ir geresnę pirkimo sutarties įvykdymo kokybę. Šiuo atveju turi būti vertinami komandos (asmenų), kurie tiesiogiai vykdys pirkimo sutartį, sugebėjimai ir patirtis. Svarbu, kad tie asmenys (tai gali būti ne tik tiekėjo darbuotojai, tačiau ir kiti tiekėjo pasitelkti ūkio subjektai), kurie buvo nurodyti pasiūlymų vertinimo metu, vėliau ir dirbtų prie sudarytos sutarties vykdymo. Sutartyje turėtų būti aiškiai nustatyti atvejai, kuomet pasiūlyme nurodytas lektorius gali būti pakeičiamas kitu sutartyje nenurodytu lektoriumi, t. y. nustatytos aplinkybės, kurioms atsiradus būtų galima keisti lektorius kitu (*pavyzdžiui*, lektoriui susirgus, susižalojus, patyrus traumą ar atsisakius vesti mokymus), taip pat tai, kad naujasis lektorius turi būti ne žemesnės kvalifikacijos nei ta, kuri buvo nustatyta pirkimo, po kurio sudaryta sutartis, dokumentuose.

SVARBU!

Techninė specifikacija turi būti parengta atsižvelgiant į pasirinktus pasiūlymų vertinimo kriterijus. Pakankamai pastangų savo lūkesčių apibrėžimui pirkimo planavimo metu skyrusiam pirkimo vykdytojui bus lengviau suformuoti ir pirkimo dokumentuose, techninėje specifikacijoje aiškiai nurodyti tai, ką yra siekiama įsigyti,

Tiekėjo personalo organizavimo, kvalifikacijos ir patirties vertinimas galimas ne tik supaprastintuose, bet ir tarptautinės vertės pirkimuose.

garantinę priežiūrą (*pavyzdžiui*, garantinio aptarnavimo trukmę) ir *techninę pagalbą*, *pavyzdžiui*, IT sistemos priežiūros paslaugų teikimo atveju, tiekėjo reakcijos į sistemos trikdžius greitį, įdiegimo sąlygas (*pavyzdžiui*, įdiegimo datą, procesą, trukmę, arba įvykdymo laikotarpį). Ekonominė nauda turi būti aiškiai išreikšta ir pamatuota, suteikti balai proporcingi, be to, kontroliuojama paties pirkimo vykdytojo sutarties vykdymo metu.

Turėtų būti vengiama subjektyvių, abstrakčių vertinimo kriterijų.

nuosekliai ir išsamiai apibrėžiant bei išdėstant visą informaciją, susijusią su pirkimo objektu, t. y. visa tai, kas yra aktualu ir svarbu pirkimo vykdytojui (*pavyzdžiui*, perkant valymo paslaugas nurodoma, kokios patalpos turės būti valomos: tikslus patalpų dydis, aukštų skaičius, kas sudaro minėtas patalpas (kabinetai, koridoriai, pagalbinės patalpos, WC ir pan.), koku paros metu ir

kaip dažnai konkrečios patalpos turi būti valomos (WC – kiekvieną dieną; virtuvėlė – penktadieniais, ir pan.), kokios valymo priemonės turi būti naudojamos konkrečioms paviršiams valyti (*pavyzdžiui*, ekologiškos, tausojančios aplinką), ir t. t.). Taigi kuo tiksliau ir išsamiau pirkimo vykdytojas nurodys tiekėjams savo poreikius techninėje specifikacijoje, tuo lengviau ir veiksmingiau bus galima patikrinti pirkime dalyvaujančių tiekėjų pateiktą informaciją, siekiant įvertinti, ar pasiūlymas atitinka nustatytus kriterijus.

Pasiūlymų vertinimo kriterijai ar jų parametrai bei jų lyginamieji svoriai (arba kriterijai pagal jų svarbumą mažėjimo tvarka), kuriuos pirkimo vykdytojas nustatė pirkimo dokumentuose, po pasiūlymų pateikimo termino pabaigos negali būti

Pasiūlymų vertinimas

Vertinant pasiūlymus pagal kainos / sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų turėtų būti laikomasi tų pačių pasiūlymų palyginimo taisyklių, kaip ir vertinant pasiūlymus pagal

keičiami kitais arba jų visiškai / iš dalies atsisakyta.

Pirkimo dokumentuose turi būti nustatyta, kokia tvarka bus vertinami pasiūlymai ir kaip bus skiriami balai.

Perkant tam tikrų rūšių paslaugas (*pavyzdžiui*, IT sistemos sukūrimo), kaip galimą vertinimo kriterijų galima numatyti tam tikrų sprendimų funkcionalumo demonstraciją. Tokiu atveju, pirkimo dokumentuose pirkimo vykdytojas turi aprašyti demonstracijos eigą, tvarką (ar demonstruojamas sistemos funkcionalumas atitinka techninėje specifikacijoje nustatytus reikalavimus ir kaip), taip pat nurodyti, kad demonstracija bus protokoluojama.

ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų, kuris buvo taikytas pagal ankstesnę VPI redakciją.

IŠIMTIS

Pirkimo vykdytojas, vertindamas pasiūlymus pagal kainos / sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų, neprivalo su pasiūlymuose pateiktomis techninėmis charakteristikomis ir kaina susipažinti dviejuose pirkimo komisijos posėdžiuose, jeigu pasiūlymo techninės charakteristikos yra kiekybiškai įvertinamos ir kuomet pirkimo vykdytojas iš anksto pirkimo dokumentuose nustato fiksuotą kainą arba sąnaudas, t. y. kai tiekėjams nesuteikiama galimybė konkuruoti dėl kainos ir ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas išrenkamas tik kokybės kriterijų pagrindu. Ši sąlyga galioja ir derybų ar konkurencinio dialogo atvejais.

Tais atvejais, kai pirkimo vykdytojas pasiūlymus vertina pagal kainos / sąnaudų ir kokybės santykį ir jo pasirinktos vertinti pasiūlymo techninės charakteristikos nėra kiekybiškai įvertinamos, su pasiūlymais (išskyrus derybų ar konkurencinio dialogo atvejį) turi būti susipažįstama dviejuose pirkimo komisijos (toliau – komisija) posėdžiuose. Pirmame posėdyje

susipažįstama tik su ta pasiūlymo dalimi, kurioje pateikti techniniai pasiūlymo duomenys ir kita informacija bei dokumentai, antrame posėdyje – su pasiūlymo dalimi, kurioje nurodytos kainos ar sąnaudos. Antrasis komisijos posėdis gali įvykti tik tada, kai pirkimo vykdytojas patikrina, ar pateiktų pasiūlymų techniniai duomenys ir tiekėjai atitinka pirkimo dokumentuose

keliamus reikalavimus, ir pagal pirkimo dokumentuose nustatytus reikalavimus įvertina pasiūlymų techninius duomenis. Apie šio patikrinimo ir vertinimo rezultatus pirkimo vykdytojas privalo raštu pranešti visiems tiekėjams (neatskleidžiant tiekėjų tapatybių, nes ši informacija jiems siunčiame tik nustačius eilę. *Pavyzdžiui*, tiekėjus galite įvardinti A, B, C, ir t.t. (kiekvienam asmeniškai atskleidžiant, kaip jis pavadintas). Pranešime kartu nurodomas antrojo posėdžio laikas ir vieta (kai pasiūlymai pateikiami ne elektroninėmis priemonėmis). Kai pasiūlymai pateikiami elektroninėmis priemonėmis, nurodomas antrojo posėdžio laikas, kadangi tiekėjai gali būti užšifravę

pasiūlymus ir pirkimo vykdytojui turės pateikti iššifravimo kodą.

Rekomenduotina susipažinimo su pasiūlymų kainomis arba sąnaudomis posėdį rengti ne anksčiau kaip pasibaigus pretenzijų pateikimo terminui nuo dalyvių informavimo apie kvalifikacijos atitikties ir pasiūlymo techninių duomenų patikrinimo ir įvertinimo rezultatus. Jeigu pirkimo vykdytojas, patikrinęs ir įvertinęs pirmojo posėdžio metu tiekėjo pateiktus duomenis, atmeta jo pasiūlymą, su likusia pasiūlymo dalimi nėra susipažįstama ir ji saugoma kartu su kitais tiekėjo pateiktais dokumentais VPĮ 97 straipsnyje ir PĮ 103 straipsnyje nustatyta tvarka.

Dažniausiai pasitaikančios klaidos

Atkreipiame dėmesį į dažniausiai pasitaikančias klaidas, nustatant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus, ir pateikiame keletą pavyzdžių/pasiūlymų, kaip galima būtų tokių klaidų išvengti:

✓ negalima nustatyti tokių vertinimo kriterijų, kurie vykdant pirkimo sutartį galėtų būti keičiami (*pavyzdžiui*, vienas iš pasiūlymo vertinimo kriterijų „Veiklos grafiko detalumas“, kuris, sutartyje numačius tokią galimybę, dėl tam tikrų objektyvių priežasčių sutarties vykdymo metu galėtų būti koreguojamas);

✓ reikalavimas, kad pasiūlymai bus vertinami pagal *prekės, medžiagos patvarumą* yra per plačiai apibrėžtas. Pirkimo vykdytojas turėtų nurodyti, kad, *pavyzdžiui*, siūloma prekė turėtų būti patvari bent 2 metus nuo įsigijimo datos (minimalus kriterijus), o už kiekvienus papildomus metus skiriama daugiau balų (tiksliai nurodoma formulė). Pirkimo vykdytojas taip pat galėtų nurodyti, kad jeigu yra užtikrinamas ilgesnis nei 5 metų prekės patvarumas (konkrečiai nurodant tam tikrus parametrus, kaip patvarumas bus

matuojamas, *pavyzdžiui*, audiniai – atsparumu trinčiams, akumulatoriai – įkrovimo/iškrovimo ciklais ir pan.) papildomų balų neskiriama;

✓ pasiūlymai neturėtų būti vertinami pagal prekės / paslaugos demonstracijos kokybę (per plačiai apibrėžta, nėra aišku, kaip prekė / paslauga turi būti pristatoma / suteikiama, į ką atkreipiamas dėmesys demonstracijos metu). Reikėtų nurodyti, parametrus, už kuriuos bus skiriami balai demonstracijos metu;

✓ kriterijus „aprašymo detalumas“ taip pat nerekomenduojamas. Jis galėtų būti naudojamas tik tuomet, kai tiekėjui reikia pateikti projekto tvarkaraštį, planą arba kai perkamas inovatyvus produktas;

✓ papildomi balai taip pat neturėtų būti skiriami už tai, kad apmokoma naudotis preke / paslauga (per plačiai apibrėžta, nėra aiškios

apmokymo apibrėžties). Pirkimo vykdytojas neturėtų papildomų balų skirti dalyviams, be prašomų dalykų, siūlantiems ką nors nemokamai;

✓ pirkimo vykdytojas neturėtų naudodamasi subtiekimu / subteikimo / subrangos lygiu nustatyti apribojimų, *pavyzdžiui*, pirkimo vykdytojas negali skirti daugiau balų dalyviams, kurie nepasitelks subtiekėjų / subteikėjų / subrangovų, palyginus su tais, kurie siūlo naudotis subtiekėjų / subteikėjų / subrangovų paslaugomis;

✓ ar pasiūlymas bus laikomas atrinktas pagal geriausios kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų priklauso nuo pasiūlymų

reikalavimų visumos. Todėl *pavyzdžiui*, vien tai, kad pirkimo vykdytojas pirkimo dokumentuose nustatys, kad pasiūlymas gaus daugiau balų už trumpesnį prekių pristatymo, paslaugų suteikimo ar darbų atlikimo terminą, savaime nereiškia, kad pasiūlymas bus laikomas atrinktu pagal geriausios kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų. Taip pat pažymėtina, kad apskritai kriterijus dėl pristatymo laiko yra rizikingas, nes esant didelei sutarties vertei tiekėjas, siekdamas laimėti pirkimą, gali tikslingai nurodyti labai trumpą pristatymo terminą ir, sutarties vykdymo metu, už vėlavimą verčiau mokėti delspinigius, baudas ir kt. (kurie, palyginus su sutarties verte, būtų sąlyginai maži).

ŠAŅAUDŲ KRITERIJUS

KADA PASIŪLYMŲ VERTINIMUI RINKTIS ŠAŅAUDŲ KRITERIJŲ?

Kai likusios prekių, paslaugų ar darbų gyvavimo ciklo sąnaudos (energijos suvartojimas, palaikymas, priežiūra, perdirbimo / sunaikinimo kaštai) yra dideli, palyginus su įsigijimo kaštais.

Viena iš pasiūlymo vertinimo naujovių yra **gyvavimo ciklo sąnaudos**, kurios apskaičiuojamos pagal gyvavimo ciklo sąnaudų metodą, aprašytą VPI 56 straipsnyje ir PĮ 65 straipsnyje. Pasirinkęs šį kriterijų pasiūlymų vertinimui, pirkimo vykdytojas pirkimo dokumentuose turės nustatyti pirkimo objekto gyvavimo laikotarpiu patiriamas išlaidas ir nustatyti formules, pagal kurias bus lyginami tiekėjų pasiūlymai bei išrenkamas laimėtojas.

Gyvavimo ciklo laikotarpis turi būti suprantamas kaip visi vienas po kito einantys ir (arba) tarpusavyje susiję prekės tiekimo, paslaugos teikimo, darbų atlikimo etapai nuo žaliavų įsigijimo ar išteklių gavimo iki produkto išėmimo iš apyvartos, utilizavimo, sunaikinimo ar paslaugų teikimo pabaigos, įskaitant atliktinus mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą, gamybą, prekybą ir jos sąlygų įvertinimą, transportavimą, naudojimą ir priežiūrą (VPI 2 straipsnio 11 dalis). Taigi, taikant gyvavimo ciklo sąnaudų metodą gali būti vertinamos visos prekių, paslaugų ar

darbų gyvavimo ciklo laikotarpiu patiriamos išlaidos ar jų dalis, o ne tik jų įsigijimo kaina, kuri būtų vertinama pasirinkus kainos kriterijų.

Sąnaudų kriterijų rekomenduojama taikyti perkant energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčias prekes, *pavyzdžiui*, biuro ir kompiuterių įrangą, transporto priemones, lemputes ir t. t., taip pat paslaugas, *pavyzdžiui*, transporto paslaugas, atliekų tvarkymą ir t. t., ar darbus, *pavyzdžiui*, naujų pastatų statybą ar jų renovaciją, kelių

tiesimą ir t. t., kai yra siekiama padidinti energijos vartojimo efektyvumą.

Be to, neretai susiduriama su nuomone, kad „žalioji“ produktas kainuoja brangiau – taikant sąnaudų ir kokybės santykio arba sąnaudų kriterijų pirkimo vykdytojas gali įsitikinti, kokį produktą jam įsigyti

ekonomiškai naudingiau, kadangi gyvavimo ciklo sąnaudų apskaičiavimai rodo, kad dažnai visos eksploatacijos sąnaudos būna didesnės nei pradinės investicinės sąnaudos.

Atkreipiamas dėmesys, kad sąnaudos, skirtingai nuo sąnaudų ir kokybės santykio kriterijaus, grindžiamos tik finansiniu vertinimu ir apima šias išlaidų kategorijas:

1. pirkimo vykdytojų ar kitų naudotojų patiriamas išlaidas, tokias kaip:

✓ su įsigijimu susijusios išlaidos, įskaitant kainą, t. y. tiekėjui pagal pirkimo sutartį mokėtinos sumos;

✓ naudojimo išlaidos, t. y. energijos ir kitų išteklių (anglies, biokuro, mazuto, durpių, vandens ir t. t.) suvartojimo išlaidos, *pavyzdžiui*:

– perkant šaldytuvą, galima vertinti šaldytuvo elektros energijos suvartojimo išlaidas esant nustatytoms sąlygoms per atitinkamą laikotarpį;

– perkant gatvių priežiūros paslaugas ar skalbimo paslaugas – vandens sunaudojimo išlaidas vienam matavimo vienetui;

– perkant biokuro katilo su kuro sandėliu statybos darbus – biokuro katilo su pakura elektros sąnaudas šilumos gamybai, (kWh_{el}/MWh_{sil}), katilui dirbant nominaliu režimu, esant sąlygoms, nurodytoms pirkimo dokumentuose.

✓ eksploatacijos išlaidos, t. y. remonto, priežiūros, atsarginių detalių, darbuotojų apmokymo ir kitos panašios išlaidos, *pavyzdžiui*:

– perkant kopijavimo aparatą, galima įvertinti remonto, atsarginių dalių įsigijimo (spausdinimo kasečių ir t. t.) išlaidas, kurios atsirastų eksploatuojant šį įrenginį;

– perkant IT sistemų sukūrimo paslaugas, galima įvertinti išlaidas, kurios bus patiriamos apmokant darbuotojus dirbti su nauja kompiuterine sistema;

– perkant pastato statybos darbus, galima įvertinti, kiek kainuotų pastato išlaikymo išlaidos.

✓ gyvavimo ciklo pabaigos išlaidos, t. y. atliekų surinkimo, perdirbimo, išrinkimo išlaidos ir panašios išlaidos, *pavyzdžiui*, perkant čiuožyklos įrengimą žiemos sezono laikotarpiui, gyvavimo ciklo pabaigos išlaidos galėtų būti čiuožyklos demontavimo ir teritorijos atstatymo darbų išlaidos. Taip pat galima vertinti ir susigražinamą likutinę vertę, gaunamą pasibaigus prekės gyvavimo ciklui (parduodant prekę ar likusias jos medžiagas ir panašiai), *pavyzdžiui*, perkant automobilį, galėtų būti vertinama automobilio likutinė vertė, skaičiuojama gyvavimo ciklo pabaigos momentui;

2. išlaidas, susijusias su prekių, paslaugų ar darbų gyvavimo laikotarpiu sukeliama išoriniais aplinkos veiksniais, t. y. tokios išlaidos gali būti susijusios su šiltnamio efektą sukeliančių išmetamųjų dujų ar kitų išmetamųjų teršalų kiekio mažinimu, klimato kaitos mažinimu, *pavyzdžiui*, CO₂ išmetimu, maistingųjų medžiagų, organinių vandens teršalų išmetimu, išlaidos, tuo atveju, kai įmanoma nustatyti ir patikrinti tokių išlaidų piniginę vertę.

Vertinant gyvavimo ciklo sąnaudas turi būti taikomi ES teisės aktu patvirtinti privalomi bendri gyvavimo ciklo sąnaudų vertinimo metodai. Šiuo metu yra tik vienas toks privalomas gyvavimo ciklo sąnaudų vertinimo metodas, patvirtintas [2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/33/EB dėl skatinimo naudoti netaršias ir efektyviai energiją vartojančias kelių transporto priemones](#) (OL 2009 L 120, p. 5), kurią nacionalinėje teisėje įgyvendina [Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2011 m. vasario 21 d. įsakymas Nr. 3-100 „Dėl Energijos vartojimo efektyvumo ir aplinkos apsaugos reikalavimų, taikomų įsigyjant kelių transporto priemones, nustatymo ir atveju, kada juos privaloma taikyti, tvarkos aprašo patvirtinimo“](#). Minėtu įsakymu patvirtiname apraše nustatyta speciali išlaidų, susijusių su degalų sąnaudomis ir šiltnamio efekta sukeliančių dujų bei kietųjų dalelių išmetimu, vertinimo perkant kelių transporto (M1, N1, N2, N3, M2 ir M3 kategorijų) priemones metodika. Ši metodika taikyta ir [Lengvųjų automobilių viešųjų pirkimų rekomendacijose, patvirtintose VPT direktoriaus 2015 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 1S-221 „Dėl Lengvųjų automobilių viešųjų pirkimų rekomendacijų patvirtinimo“](#).

Perkant kitas paslaugas, taip pat prekes ar darbus, sprendimas taikyti sąnaudų kriterijų ir įtraukti su išoriniais aplinkos veiksniais susijusias išlaidas turi būti priimamas kiekvienu atveju atskirai, atsižvelgiant į pirkimo pobūdį, galimybę spręsti išorės poveikio aplinkosaugai problemas ir gauti

duomenis apie galimas išorinių aplinkos veiksnių išlaidas.

Naudodamasi interneto paieškos sistemomis pirkimo vykdytojas gali surasti labai įvairių (neprivalomų) gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo priemonių ir metodų (kartu su šiomis gairėmis yra pateikta praktinė skaičiuoklė, kurią pirkimo vykdytojas gali taikyti perkant šaldytuvą), todėl pasirinkdamas vieną iš jų, arba nustatydamas savo metodą, jis turi patikrinti, ar pasirinktas metodas atitinka visas šias sąlygas:

1) jis turi būti pagrįstas objektyviai patikrinamais ir nediskriminuojančiais kriterijais. Šis metodas negali tam tikriems tiekėjams sudaryti nepagrįstai palankesnių ar nepalankesnių sąlygų, ypač jeigu jis nebuvo sukurtas taikyti nuolat ir pakartotinai;

2) informaciją apie jį gali gauti visi suinteresuoti subjektai;

3) pirkimo vykdytojo prašomus duomenis turi gebėti pateikti pareiškiantis tiekėjas įprastomis pastangomis, įskaitant tiekėjus iš trečiųjų šalių, pasirašiusių Pasaulinės prekybos organizacijos sutartį dėl viešųjų pirkimų ar kitus ES įpareigojančius tarptautinius susitarimus.

Bendras sąnaudų įvertinimas apskaičiuojamas panašia tvarka kaip ir kainos ir kokybės santykio kriterijus. Pirkimo vykdytojas, vertindamas pasiūlymus pagal sąnaudų kriterijų, pirkimo dokumentuose turi aiškiai aprašyti, kokį metodą taikys (aprašyti, kokias išlaidas vertins) ir nustatyti formules, pagal kurias bus lyginami tiekėjų pasiūlymai bei išrenkamas laimėtojas) bei nurodyti, kokius duomenis savo pasiūlyme turi pateikti tiekėjas.

KAINOS KRITERIJUS

KADA PASIŪLYMŲ VERTINIMUI RINKTIS KAINOS KRITERIJŲ?

Kai geresnės perkamo objekto savybės ar kitos pasiūlymo sąlygos neturi didesnės reikšmės būsimam perkamo objekto naudojimui ar sutarties vykdymui ir nėra galimybės pasiūlymų vertinti pagal kainos / sąnaudų ir kokybės santykio ar sąnaudų kriterijus (*pavyzdžiui*, kai perkamų prekių, paslaugų ar darbų techninės specifikacijos patvirtintos teisės aktais ir pan. ir kaina yra vienintelis veiksnys renkantis ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą).

Pasirinkęs **kainos kriterijų**, pirkimo vykdytojas vertina tik prekių, paslaugų ar darbų įsigijimo kainą, t. y. jeigu pirkimo vykdytojas mano, kad ekonomiškai naudingiausias sprendimas bus pasiektas pasiūlymus lyginant tik pagal pasiūlytą kainą (atvejai, kai perkamos paprastos, standartinės jau paruoštos naudoti prekės (*pavyzdžiui*, raštinės reikmenys, arba darbų pirkimo atveju – kai techninis projektas jau yra parengtas, pan.), pasiūlymai bus vertinami pagal kainos kriterijų, pakaks tai nurodyti pirkimo

dokumentuose ir papildomai daugiau nieko aprašyti nereikia.

Lyginant su kitais kriterijais, pasirinkus tokį pasiūlymų vertinimo kriterijų pasirengimas pirkimui trunka kiek trumpiau, tačiau jis yra ne visuomet tinkamas ir neskatina spręsti ekonominių, aplinkosauginių ir socialinių problemų, kadangi tiekėjai, siūlydami prekes, paslaugas ar darbus už mažiausią kainą, neretai taupo kokybės sąskaita.

SUTARTIES VYKDYMAS

Sutarties vykdymo sąlygos yra įsipareigojimai, kuriuos konkursą laimėjęs tiekėjas privalo priimti ir kurie yra susiję su sutarties dalyku, ir nors konkursinio pasiūlymo pateikimo metu sutarties sąlygų dar nėra privaloma laikytis, tačiau vertėtų nepamiršti, kad pasiūlymo vertinimo kriterijai keliama tam, kad pirkimo vykdytojas galėtų įsitikinti, jog tiekėjas bus pajėgus tinkamai vykdyti sutartį. Tai veda prie išvados, kad pirkimo vykdytojas turi sutartyje nusimatyti patikrinimo mechanizmą, leidžiantį realiai įsitikinti, kad tiekėjas vykdo pirkimo dokumentuose nustatytas sąlygas.

Pirkimo vykdytojo lūkesčius atitinkančios sutarties vykdymo nuostatos privalo būti ne

tik aiškiai įtvirtintos pirkimo dokumentuose bei atitikti ES ir nacionalinę teisę, nepažeisti pagrindinių pirkimų principų, bet ir būti susijusios su sutarties vykdymu. Tai reiškia, kad jos turi būti susietos su užduotimis, kurias privaloma atlikti, kad būtų galima pateikti konkursinę prekę ar paslaugą arba atlikti konkurse numatytus darbus, *pavyzdžiui*, reikalaujama, kad rangovas nusamdytų tam tikrą dalį darbuotojų – asmenų su negalia atitinkamoje sutartyje, arba įsipareigojimas įdarbinti bedarbius, sukurti mokymo programas, kad sutartis būtų vykdoma, arba, kad tiekėjas atitiktų tam tikrus reikalavimus, kuriais siekiama užtikrinti, kad sutarties vykdymo metu naudojamos prekės būtų

pagamintos saugioje aplinkoje, priešingu atveju, tiekėjas privalo mokėti baudą kiekvienu įsipareigojimų nesilaikymo atveju, ir pan. Nustatant tokius reikalavimus, reikalinga įvertinti, ar bus galimybė sutarties vykdymo metu patikrinti, stebėti tai, ką tiekėjas įsipareigojo pasiūlymų vertinimo metu.

Sutarties vykdymo metu pirkimo vykdytojas:

– užtikrina, kad sutarties sąlygų laikymasis būtų

tinkamai stebimas (paskiria atsakingą asmenį);

– bendradarbiauja su tiekėju, kad galėtų valdyti sutarties vykdymą ir sutarties sąlygų laikymąsi;

– registruoja, kaip sutartį vykdo tiekėjas;

– bendradarbiauja su tiekėju ir domisi bendrais rinkos pokyčiais.

SVARBU!

1. Tinkamai planuokite;
2. Įvertinkite savo poreikius;
3. Ištyrinkite rinką;
4. Suplanuokite pirkimo vertę;
5. Siekite, kad pirkimo objekto įsigijimui skirtos lėšos būtų naudojamos racionaliai;
6. Nepažeiskite pagrindinių pirkimų principų;
7. Pasirinkite tinkamą pasiūlymų vertinimo kriterijų;
8. Pirkimo dokumentuose tiksliai ir aiškiai apibrėžkite kriterijus, nurodant jų lyginamuosius svorius;
9. Nesudarykite sąlygų nesažiningai konkurencijai;
10. Vykdykite sutarties priežiūrą.

Vadovaujantis VPĮ 38 straipsnio 1 dalies nuostatomis, „*kai perkamos specialiomis aplinkos apsaugos, socialinėmis ar kitomis ypatybėmis pasižyminčios prekės, paslaugos ar darbai, perkančioji organizacija, rengdama technines specifikacijas, nustatydamą pasiūlymų vertinimo kriterijus ar pirkimo sutarties vykdymo sąlygas, gali reikalauti naudoti specialų ženklą kaip įrodymą, kad prekės, paslaugos ar darbai atitinka nustatytus reikalavimus, jeigu tenkinamos visos šios sąlygos:*

1) *ženklui keliami reikalavimai yra susiję su tokiais kriterijais, kurie taikytini pirkimo objektui ir yra tinkami perkamų prekių, paslaugų ar darbų charakteristikoms apibrėžti;*

2) *ženklui keliami reikalavimai yra objektyviai patikrinami ir nediskriminaciniai;*

3) *ženklas sukuriamas taikant atvirą ir skaidrią procedūrą, kurioje gali dalyvauti visi susiję subjektai: valdžios institucijos ir įstaigos, vartotojai, socialiniai partneriai, gamintojai, platintojai, nevyriausybinės organizacijos;*

4) ženklas yra prieinamas visiems suinteresuotiems subjektams;

5) ženklui keliami reikalavimai nustatomi institucijos ar įstaigos sprendimu, kuriam dėl ženklo suteikimo besikreipiantis ūkio subjektas nedarė lemiamos įtakos.“

Analogiškos nuostatos nurodytos ir PĮ 51 straipsnio 1 dalyje.

Taigi VPI ir PĮ įtvirtina galimybę naudoti prekės ženklą, tačiau tik esant tam tikroms sąlygoms. Taip pat pažymime, kad nustatant reikalavimą dėl specialaus ženklinimo išskyla tokios rizikos:

- tam tikras ženklas gali reikšti, kad jis yra „draugiškas“ aplinkai, tačiau tai neparodo, kad toks reikalavimas yra reikalingas pirkimo vykdytojui (*pavyzdžiui*, arbata turinti tam tikrą ženklinimą gera arbatos vartotojui ar arbata gera (draugiška) aplinkai?);

- nustatytas reikalavimas dėl prekės ženklinimo gali lemti tai, kad tokio paties pajėgumo tiekėjai bus vertinami nevienodai (*pavyzdžiui*, atsirado naujas ženklinimas, kurį turi vos vienas ar du tiekėjai, kiti jo dar nespėjo gauti);

- nustačius reikalavimą turėti specialų ženklą, sunku įvertinti, koks būtų lygiavertis ženklinimas.

Literatūra apie gyvavimo ciklo sąnaudas:

http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC48182/ilcd_handbook-specific_guide_for_lci-12march2010_isbn_fin.pdf

http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC48157/ilcd_handbook-general_guide_for_lca-detailed_guidance_12march2010_isbn_fin.pdf

<http://eplca.jrc.ec.europa.eu/LCDN/howto.xhtml;jsessionid=AC5E02EEF13ED8F53EE892759FCA3336>

https://www.iisd.org/sites/default/files/publications/life_cycle_costing.pdf

Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gairių priedai:

1 priedas. Kriterijų pavyzdžiai pagal pirkimo objekto rūšis

2 priedas. Šaldytuvo sąnaudų skaičiuoklės pavyzdys

3 priedas. Kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijaus skaičiuoklės pavyzdys

Kriterijų pavyzdžiai pagal pirkimo objekto rūšis⁶**Prekės**

Pirkimo objektas	Kaina/ Šnaudos	Techniniai pranašumai	Aplinkosauginiai kriterijai	Funkcinės charakteristikos	Estetinės charakteristikos	Garantinė priežiūra	Prekių pristatymo laikas
nesudėtingas	70-80 %	x %	x %	x %	x %	x %	x %
vidutinio sudėtingumo	60-70 %	x %	x %	x %	x %	x %	x %
sudėtingas	40-50 %	x %	x %	x %	x %	x %	x %

1 pavyzdys: perkami **puodeliai**. Pasirenkami keturi kriterijai ir jiems suteikiami tokie lyginamieji svoriai: kaina/snaudos – 80 proc., techninės charakteristikos – 10 proc., estetiškos charakteristikos – 5 proc., prekių pristatymo laikas – 5 proc.

2 pavyzdys: perkamas **rentgeno aparatas**. Pasirenkami keturi kriterijai ir jiems suteikiami tokie lyginamieji svoriai: kaina/snaudos – 65 proc., techniniai pranašumai – 15 proc., funkcinės charakteristikos – 10 proc., garantinė priežiūra – 10 proc.

Pastaba: pavyzdžiuose nurodomos tik kriterijų sritys, pirkimo vykdytojas turi nurodyti konkrečius parametrus, kurie bus vertinami pagal kiekvieną pasirinktą kriterijų, pavyzdžiui, perkant rentgeno spindulių generatorių, pirkimo vykdytojas pasirinkęs kriterijų – Techninės charakteristikos, turi nurodyti, kas konkrečiai vertinama, pavyzdžiui, skvarba (ne mažiau kaip 12 mm (plienas)); atsparumo drėgmei ir dulkėms klasė (ne mažesnė nei IP54) ir t.t.

⁶ **!!!** Atkreipiame pirkimo vykdytojų dėmesį, kad atsižvelgiant į konkretų perkamą objektą, galimi ir kiti kriterijai bei jų procentiniai dydžiai, todėl kiekvieno konkretaus pirkimo atveju, turėtumėte ne perrašyti Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gairių 1 priedo pavyzdžiuose nurodytus pirkimo objekto kriterijus ir jų lyginamuosius svorius, o nustatyti perkamam objektui tinkančius kriterijus ir jų lyginamuosius svorius, tokiu būdu siekiant racionaliai naudoti pirkimui skirtas lėšas bei išigyti reikalingas ir tinkamos kokybės prekes, paslaugas ar darbus. Pasirenkami vertinimo kriterijai turėtų būti susiję su perkamu objektu, tačiau ne visi įmanomi, o tik būtini, taip pat ir pageidaujami, tačiau tik tokie, kurie suteikia pridėtinės vertės ir yra tiesiogiai susiję su perkamu objektu. Kuo didesnis lyginamasis svoris nustatomas pasirinktam vertinimo kriterijui, tuo šis kriterijus daro didesnę įtaką pasiūlymų vertinime (t. y. kriterijų lyginamasis svoris turi atspindėti pirkimo vykdytojo prioritetus).

Kiekvieno pasirinkto vertinimo kriterijaus lyginamieji svoriai priklauso nuo pirkimo objekto sudėtingumo (nesudėtingas, vidutinio sudėtingumo, sudėtingas). Pirkimo objekto sudėtingumas gali būti nustatomas, atsižvelgiant į jo funkcionalumą, sudėtinę dalis, skirtumus ir panašumus tarp to paties tipo objekto, estetiškos charakteristikas ir pan.).

Paslaugos

Pirkimo objektas	Kaina/ Šnaudos	Darbuotojų kvalifikacija ir patirtis	Funkcinės charakteristikos	Estetinės charakteristikos	Techninis aptarnavimas	Garantinė priežiūra	Paslaugos suteikimo laikas/terminas
nesudėtingas	70-80 %	x %	x %	x %	x %	x %	x %
vidutinio sudėtingumo	60-70 %	x %	x %	x %	x %	x %	x %
sudėtingas	40-50 %	x %	x %	x %	x %	x %	x %

1 pavyzdys: perkamos **automobilio remonto paslaugos**. Pasirenkami keturi kriterijai ir jiems suteikiami tokie lyginamieji svoriai: kaina/snaudos – 70 proc., garantinė priežiūra – 15 proc., paslaugos suteikimo laikas – 10 proc., darbuotojų kvalifikacija ir patirtis – 5 proc.

2 pavyzdys: perkamos **investicijų projektų parengimo paslaugos**. Pasirenkami penki kriterijai ir jiems suteikiami tokie lyginamieji svoriai: kaina/snaudos – 60 proc., darbuotojų kvalifikacija ir patirtis – 5 proc., funkcinės charakteristikos – 15 proc., paslaugų teikimo koncepcijos patrauklumas – 10 proc., paslaugos suteikimo laikas – 10 proc.

Pastaba: pavyzdžiuose nurodomos tik kriterijų sritys, pirkimo vykdytojas turi nurodyti konkrečius parametrus, kurie bus vertinami pagal kiekvieną pasirinktą kriterijų.

Darbai

Pirkimo objektas	Kaina/ Šnaudos	Techniniai pranašumai	Aplinkosauginiai kriterijai	Darbuotojų kvalifikacija ir patirtis	Garantinė priežiūra	Darbų atlikimo terminas
nesudėtingas	70-80 %	x %	x %	x %	x %	x %
vidutinio sudėtingumo	60-70 %	x %	x %	x %	x %	x %
sudėtingas	40-50 %	x %	x %	x %	x %	x %

Pavyzdžiui, perkami **darbai pagal parengtą techninį projektą**. Pasirenkami šeši kriterijai ir jiems suteikiami tokie lyginamieji svoriai: kaina/snaudos – 70 proc. (pavyzdžiui, vienas iš šnaudų parametrų galėtų būti apšvietimo elektros energijos šnaudos: skaičiuojamos maksimalios elektros energijos šnaudos pagal maksimalią montuojamų elektros prietaisų galią), techniniai pranašumai – 10 proc., aplinkosauginiai kriterijai – 5 proc., darbuotojų kvalifikacija ir patirtis – 5 proc., papildoma garantinio termino trukmė – 5 proc., darbų atlikimo terminas – 5 proc.

Pastaba: pavyzdžiuose nurodomos tik kriterijų sritys, pirkimo vykdytojas turi nurodyti konkrečius parametrus, kurie bus vertinami pagal kiekvieną pasirinktą kriterijų.

Dokumento versijos

Versijos numeris	Data	Pastabos, papildoma informacija
1	2017-10-31	Pirminis dokumentas
2	2017-11-28	Atnaujintas ir peržiūrėtas dokumentas
3	2018-02-13	Atnaujintas ir peržiūrėtas dokumentas. Šis dokumentas

Naujausios versijos ieškokite [VPT svetainėje](#)

Priedai:

Priedas Nr.2

Priedas Nr.3